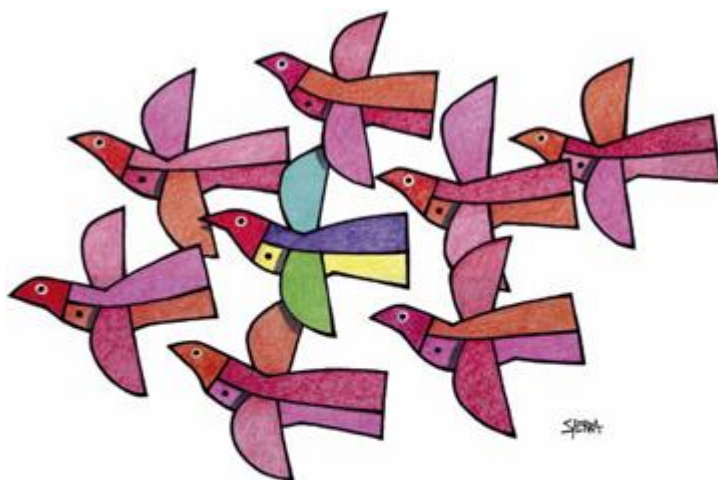

Servei de Documentació

Unió de Religiosos de Catalunya • Centre de Vida Religiosa i Espiritualitat
Plaça d'Urquinaona, 11, 2n 2a (08010 Barcelona) Tel. 93 302 43 67 sec.general@urc.cat - urc.info@gmail.com

Autor i títol, font i data	Michael MacCarthy, sj Ellacuría o la universitat necessària ARA, 16 de novembre de 2014, diumenge Xavier Alegre, sj, entrevistat per Carmé Munté «Ellacuría ens ajudaria a ser més crítics» Catalunya Cristiana, 16 de novembre de 2014 Víctor Codina, sj 25 años del martirio salvadoreño http://blog.cristianismeijusticia.net/?p=11572&lang=es	57
Publicat	27 de novembre de 2014	

25 AÑOS · DESPUÉS

25 ANIVERSARIO DE LOS MÁRTIRES DE LA UCA 1989-2014

Ellacuría o la universitat necessària

Als 19 anys vaig deixar la Universitat de Stanford per fer-me jesuïta. M'agradava estudiar-hi, però no prou. En canvi, el col·legi dels jesuïtes al qual vaig assistir a San Francisco emfatitzava un objectiu educatiu molt clar: formar homes i dones per als altres. Apreníem, entre altres coses, que l'educació no orientada cap a la justícia per als altres és una farsa. Malgrat que Stanford disposava d'un recurs extraordinari, m'hi faltava la claredat en el propòsit. Per això en vaig marxar i vaig entrar a l'orde dels jesuïtes. Mai m'he penedit de la decisió.

Això va ser el 1983. Des de llavors he passat la major part de la meua vida en l'educació superior. Però, malgrat que l'ensenyament i l'erudició m'apassionen, la meua relació amb el món acadèmic ha sigut incòmoda. En molts aspectes em sembla que la cultura acadèmica té el mateix defecte que la cultura clerical catòlica: la

tendència a dedicar-se a un mateix i a preservar els propis privilegis en lloc de gastar les energies servint el món amb humilitat.

A vegades, però, els grans líders s'aixequen i ens desafien a ser més del que hem sigut fins a aquell moment. La nit del 16 de novembre del 1989 –avui fa 25 anys– el jesuïta i rector de la Universidad Centroamericana del Salvador, el pare Ignacio Ellacuría, va ser arrossegat des del llit fins al jardí i va ser abatut a boca de canó per un esquadró militar d'elit. Cinc capellans jesuïtes més, juntament amb la dona que cuidava la casa i la filla d'aquesta dona, van ser obligats a estirar-se de bocaterrosa a la gespa i van ser assassinats com en una execució.

L'objectiu era silenciar Ellacuría, que denunciava obertament les atrocitats comeses per tots dos bàndols en una guerra civil que va durar deu anys i es va endur la vida de 75.000 persones. El problema que hi havia sobre la taula era que una dotzena de famílies eren virtualment propietàries del país i tractaven els camperols com si fossin serfs de l'època feudal. L'exèrcit del Salvador, amb el suport material que va caracteritzar la política exterior dels EUA en els anys de la Guerra Freda, va creure que havia de protegir l'*statu quo* pel

Ignacio Ellacuría i els altres jesuïtes assassinats avui fa 25 anys volien una universitat que contribuís al canvi social

procediment de desactivar una universitat que s'havia compromès a ser una força social positiva. Format com a filòsof, a Ellacuría se'l considerava un pensador rigorós i un líder natural que feia que els seus companys s'adherissin a aquesta concepció de la universitat. En el seu primer any com a rector, la universitat va afirmar que com a institució

oferiria "una resposta a la realitat històrica del país". L'estat en què es trobava el país era considerat "una realitat injusta i irracional que s'havia de transformar". Així, el propòsit de la universitat era "contribuir al canvi social al país; ho fa com a universitat i amb una inspiració cristiana".

Sovint s'ha identificat el pare Ellacuría amb la teologia de l'alliberament, i aquesta expressió s'ha entès com un sinònim del marxisme. Estava compromès amb allò que en cercles catòlics més amplis s'ha denominat "una opció preferencial pels pobres". Però quan se li deia això, el mateix Ellacuría replicava: "No sóc un comunista. Sóc un cristià".

Els altres acadèmics jesuïtes que van ser assassinats aquella nit també dedicaven la seva recerca a problemes del món real. El pare Ignacio Martínez-Baró era un psicòleg social centrat en les condicions psíquiques de la vida en contextos de violència estructural. El pare Segundo Montes ensenyava antropologia i posava èmfasi en els efectes d'estratificació

social i en les víctimes desplaçades de la guerra civil. El pare Amando López Quintana era catedràtic de filosofia però els caps de setmana treballava com a capellà de parròquia i liderava una campanya d'alfabetització massiva.

En aquell moment jo era un jove jesuïta que estudiava clàssiques a Oxford i es preocupava per la qualitat dels treballs setmanals que escrivia per al meu tutor. Les morts del Salvador em van recordar que hi havia coses més substancials a la vida. Les notícies em van deixar estupefacte i colèric. Però també em vaig sentir orgullós que uns acadèmics poguessin ser prou importants per suposar una amenaça per a l'exèrcit del Salvador. Em vaig sentir profundament commogut per l'exemple del pare Ellacuría, que creia que la responsabilitat de la universitat era proporcionar suport intel·lectual als que no tenien prou qualificacions acadèmiques per legitimar els seus propis drets. La seva vida m'ha empès a modular la meua mirada no segons els patrons convencionals de l'èxit sinó en funció del que de veritat importa: la contribució que faig al món.

Encara més: m'ha influït la seva visió del que la universitat podria ser, sobretot ara que l'educació és tractada com una mercaderia. Quan els estudiants, més que mai, estan preocupats per qüestions econòmiques i es pregunten amb raó si l'educació universitària els permetrà tenir feina, els hem de dir que una recompensa econòmica o haver après un conjunt d'habilitats competitives, al capdavall, no els omplirà. L'únic que els omplirà és tenir un fort sentit de projecció i compromís cap a la seva comunitat.

Ara que el futur de l'educació superior és tan incert i que s'incrementen les pressions financeres sobre les universitats, cal molt de coratge per donar a una institució educativa unes directrius que vagin una mica més enllà de l'economia de mercat. El pare Ellacuría liderava la visió d'una universitat que esdevé una "força social ineludible" a favor del bé. I això no és menys important el 2014 del que ho era el 1989. Encara crec que una educació no basada en la justícia és una farsa, i que necessitem desesperadament líders acadèmics savis, valents i fins i tot heroics per fer realitat els més alts propòsits de l'educació.

ARA, 16 de novembre de 2014, diumenge

Xavier Alegre: «Ellacuría ens ajudaria a ser més crítics»

Ellacuría, apòstol de la pau

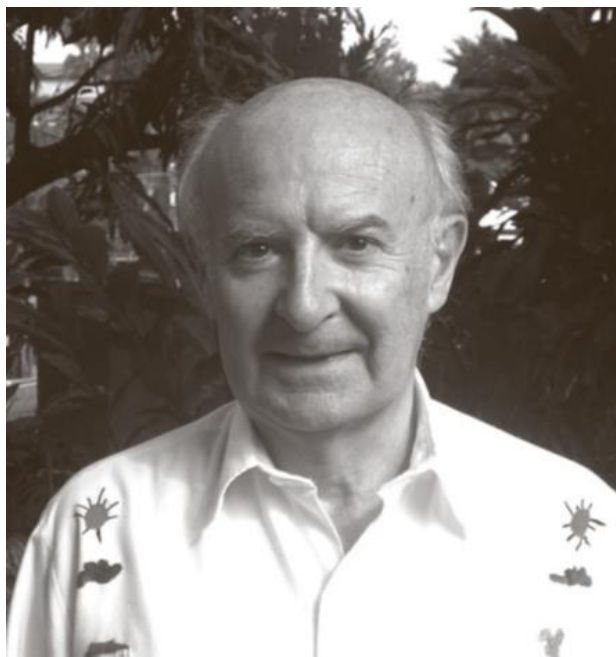
Xavier Alegre, jesuïta, teòleg i professor de la Universitat Centreamericana

Carmé Munté - Catalunya Cristiana, 16 de novembre de 2014

Feia dies que el clima de por i d'amenaça s'havia intensificat a la residència dels jesuïtes de la Universitat Centreamericana (UCA) de San Salvador. La matinada del 16 de novembre del 1989 les pitjors previsions es feien realitat. Soldats del batalló Atlacatl de l'exèrcit del Salvador van entrar a la residència i van matar tots els presents. No volien deixar rastre. Van morir sis jesuïtes: Ignacio Ellacuría, Segundo Montes, Ignacio Martín-Baró, Armando López, Juan Ramón Moreno i Joaquín López. També la cuinera de la residència, Elba Ramos, i la seva filla Celina. A molts quilòmetres de distància, el jesuïta i teòleg català Xavier Alegre va plorar en assabentar-se de la notícia.

Vostè va conèixer personalment Ellacuría l'any 1985.

Ignacio Ellacuría acabava de crear la Facultat de Teologia a la UCA i necessitava professors que comptessin amb el vistiplau del Vaticà. Va venir a Sant Cugat del Vallès, aleshores secció de la Facultat de Teologia de Catalunya, i ens va proposar a un grup de professors que l'ajudéssim. Li vam dir que sí. Érem José Ignacio González Faus, Rafael Sivatte, Ignasi Salvat, Josep Vives, Josep Oriol Tuñí i jo mateix.

Com el definiria?

Era una mica tímid, molt acollidor i intel·ligent. Era molt lúcid i amb una gran capacitat d'analitzar la realitat. Tres coses el van marcar al llarg de la seva vida. La primera va ser l'experiència dels exercicis espirituals de sant Ignasi, que el van ajudar a enamorar-se de Jesús i a tenir-lo com a referent. La segona va ser la seva formació filosòfica, va ser mà dreta de Xavier Zubiri, i teològica, en tenir Karl Rahner com a professor a Innsbruck (Àustria). I la tercera experiència que el va marcar va

ser la trobada dels bisbes llatinoamericans a Medellín, el 1968, que va ajudar l'Església a aplicar el Concili Vaticà II a la situació d'empobriment i marginació. Això va fer que se'ls obrissin els ulls.

En quin sentit?

Sentien que havien despertat del son de la inconsciència davant la pobresa que patia la població. D'aquesta manera, en el moment que Ellacuría va assumir el lideratge de la UCA, va tenir clar que si en alguna cosa havia d'excel·lir aquesta universitat d'inspiració cristiana era en la sensibilitat davant de la realitat del país. L'objectiu per a Ellacuría era que els alumnes de la UCA, un cop tinguessin responsabilitats al país, treballessin cadascun en el seu àmbit a favor de la justícia social.

Ellacuría deia que «amb monseñor Oscar Romero, Déu va passar pel Salvador». Com va influir-lo?

Ellacuría va ser un gran col·laborador de monsenyor Oscar Romero. Va ser un mestre que el va ajudar a llegir la realitat amb uns altres ulls, a comprendre i a estimar profundament el poble salvadorenc i que li va donar força per denunciar la injustícia que patien les majories empobrides del país, Romero havia estat la veu dels sense veu i, un cop mort, Ellacuría no volia que desaparegués la seva influència positiva en el poble.

Vostè és professor a la UCA des de l'any 1985. Com recorda aquell temps de violència i amenaces?

Quan vaig arribar a la UCA em van aconsellar com actuar en cas que explotés una bomba. Em van dir que sobretot busqués el lloc més segur de l'habitació on em trobava i que no me'n mogués, perquè després de l'explosió encara hi havia el perill de la metralla. Al cap de només quatre dies d'haver-hi arribat, ens van llençar quatre bombes. No anaven contra la casa, sinó contra la impremta. No havia sentit mai una bomba tan de prop. L'any 1989, com que Ellacuría estava molt amenaçat, es va decidir construir una residència que comunicava directament amb la Universitat. D'aquesta manera, evitava travessar el carrer i dificultava que el poguessin matar.

Tenien por?

Teníem por, però no en parlàvem. Era obvi que podien matar-nos. Havien assassinat l'arquebisbe Oscar Romero, havien posat moltes bombes, contínuament ens amenaçaven. Per tant, quan et trobes en aquesta situació, et dediques a parlar d'altres coses perquè, si no, la por arriba un moment que et tenalla. Havíem anat allà, era la nostra feina, confiàvem que no passaria res davant d'aquesta situació, Ellacuría sempre deia que un cristià el primer que ha de fer és fer-se càrrec de la realitat; veure què passa, ser lúcid, no tancar els ulls a la realitat d'empobriment, de marginació, d'assassinat. En segon lloc: encarregar-se de la realitat; no ser indiferent davant del que passa, sinó treballar per canviar la situació del país a favor de la pau i la justícia. I finalment: carregar amb la realitat; i això implica que et poden matar. Si maten tanta gent innocent, també et pot tocar a tu.

Ellacuría tenia consciència de màrtir?

Hi havia amenaces. El ministre de Defensa del Salvador, Juan Orlando Zepeda, havia sortit per televisió acusant els jesuïtes de la UCA de ser el motor intel·lectual de la guerrilla. «Si no els matem», deia ell, «no acabarem amb la guerrilla ». En una de les trobades que celebràvem els primers divendres de mes, era el maig del 1989, Ellacuría va dir-nos que pensava que les amenaces només eren per fer-nos por, però que no podia decidir per nosaltres i que, si així ho volíem, a la nit ens podíem amagar. Tots vam dir que no. Vam decidir seguir com sempre.

Com van anar els fets la matinada del 16 de novembre del 1989?

Soldats del batalló Atlacatl de l'exèrcit salvadorenc van entrar a la residència dels jesuïtes i van treure totes les persones fora al jardí. Els van obligar a estirar-se al terra i els van disparar. L'endemà al matí, el jardiner de la UCA i marit de la cuinera va trobar els cadàvers i va avisar els altres jesuïtes que estaven en una altra casa a cent metres. L'exèrcit pretenia que l'opinió internacional cregués que havia estat la guerrilla qui els havia matat, però el que no sabien és que un matrimoni ho havia vist tot. Es va aconseguir treure'ls del país, portar-los als Estats Units i aconseguir que declararessin amb l'ajuda dels jesuïtes nord-americans i malgrat la pressió i amenaces de la CIA. Finalment, es va condemnar el coronel Guillermo Alfredo Benavides, cap de l'escola militar que havia donat l'ordre d'assassinat, i els dos tinentes que manaven l'escamot. Al cap de poc temps, però, el president Alfredo Cristiani els va amnistiar.

Per què l'exèrcit va matar Ellacuría?

Perquè tenia un gran coneixement de la situació del país i era de les poques persones que realment podia aconseguir que se signés la pau entre l'exèrcit i la guerrilla. Ignacio Ellacuría sempre deia que la guerra no la podia guanyar ningú i que sobretot perjudicava la majoria empobrida del país. Només hi havia una solució: la pau. L'exèrcit, però, no volia la pau de cap manera. Els Estats units donaven més d'un milió de dòlars diaris a l'exèrcit del Salvador. Si hi havia pau, s'acabava aquesta font de finançament que, en bona part, servia per engrossir les butxaques dels polítics i militars corruptes.

En plena guerra freda, els Estats Units pretenien aturar el «virus» del comunisme.

Efectivament, els Estats Units tenien por que els països centreamericans passessin de mica en mica al comunisme. Els soldats que van assassinar els jesuïtes de la UCA formaven part dels batallons d'elit entrenats als estats units. Ellacuría era capaç de parlar i dialogar tant amb la guerrilla com amb l'exèrcit, era un home de gran categoria. Per això volien matar-lo. Acabava de caure el mur de Berlín i van creure que l'assassinat passaria desapercebut a ulls de l'opinió pública. Però el que no van calcular bé era que Ellacuría era molt conegut als Estats Units i que, per tant, el seu assassinat portaria l'opinió pública a pressionar el govern perquè deixés de donar suport econòmic a un exèrcit que feia tantes bestieses. Els Estats Units, doncs, van obligar l'exèrcit i la guerrilla a signar la pau l'any 1992. Van matar Ellacuría perquè no es fírmés la pau, i van aconseguir tot el contrari.

Vostè hauria pogut ser un dels jesuïtes assassinats...

Sí! Normalment anava a San Salvador a fer classes de l'agost al novembre, però aquell any, com que havia de fer un curs a Bolívia, vaig canviar les dates. Vaig ser-hi de l'abril al juliol. L'endemà de l'assassinat, estava a la meva comunitat de Can Vidalet quan una de les noies del grup de joves em va trucar per donar-me la notícia. Ja ens temíem que podien matar Ellacuría, però que els matessin a tots no ens ho imaginàvem. Quan el meu pare va morir va ser molt dur, però tenia 90 anys, estava malalt i ja m'havia preparat. L'assassinat dels jesuïtes, de l'Elba, de la seva filla..., era tan injust, tan absurd i inhumà, i tan trist i negatiu per al país... Vaig plorar. La UCA encara pateix el fet de no tenir Ellacuría. Ellacuría ens ajudaria ser més crítics del que en aquest moment som.

Jon Sobrino diu que sense veritat no hi ha justícia.

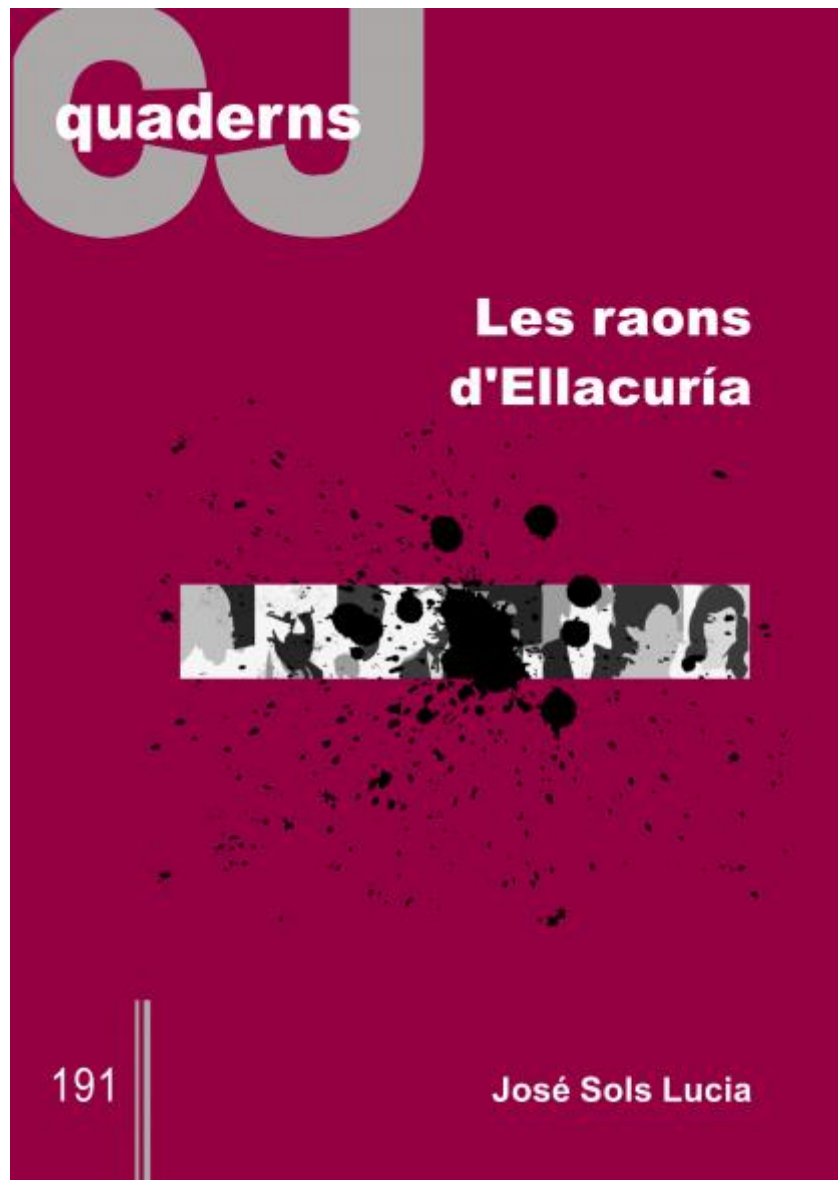
Les víctimes tenen dret que se sàpiga la veritat. Però no únicament les víctimes més conegudes com monseñor Romero, Ellacuría o la resta de jesuïtes assassinats sinó tot el poble del Salvador. Un cop fet això, cal condemnar els culpables i que reconeixin la seva culpa. No es pot perdonar qui no vol reconèixer que ha assassinat injustament un gran nombre de persones. Però cal condemnar no només els autors materials, sinó sobretot els autors intel·lectuals. En el cas del Salvador, l'últim responsable és el president Cristiani. Per part dels Estats Units, el secretari d'Estat i tota la gent que ha possibilitat que es fessin tantes bestieses. i això no s'ha fet ni es farà mai. La impunitat possibilita que al nostre món es continuïn cometent tantes injustícies.

La UCA manté viu el record dels màrtirs?

La universitat intenta mantenir vius els grans principis que van defensar els màrtirs i pels quals van donar la vida. No és fàcil. L'esperit s'ha perdut una mica. Com que és una bona universitat privada, molts estudiants van a la UCA no perquè sigui d'inspiració cristiana, sinó perquè sobretot els prepara per tenir una bona feina. Cada any se celebra la memòria dels màrtirs, però de vegades hi acudeixen més camperols que estudiants. N'hi ha molts que no tenen la mateixa sensibilitat.

Del 10 al 16 de novembre, la UCA ha commemorat el 25è aniversari dels seus màrtirs. Vostè també ha volgut fer-s'hi present. L'aniversari pot permetre relançar el testimoni dels màrtirs?

Els màrtirs ens ajuden a veure la realitat amb uns ulls més crítics i misericordiosos envers les majories empobrides del nostre món. Volem aprofitar, doncs, l'ocasió del 25è aniversari. Els actes culminen dissabte 15 de novembre amb una missa a la capella de la UCA on hi ha enterrats els màrtirs, seguida d'una processó de torxes i una vetlla. Diumenge 16 de novembre se celebra una missa a la cripta de la catedral de San Salvador on hi ha enterrat l'arquebisbe Óscar Romero.

25 años del martirio salvadoreño

Victor Codina -13 noviembre 2014. El 16 de noviembre de 1989 el ejército salvadoreño asesinó brutalmente a cinco jesuitas -Ignacio Ellacuría, Segundo Montes, Ignacio Martín Baró, Amando López, Juan Ramón Moreno, Joaquín López y López- la mayoría profesores de la Universidad Centroamericana José Simeón Cañas de San Salvador (UCA) y a dos mujeres, Elba Ramos, empleada del hogar y su hija Celina de 16 años. Después de 25 años podemos preguntarnos por las causas y consecuencias de este histórico martirio salvadoreño.

En Medellín (1968) y Puebla (1979), los obispos latinoamericanos al releer el [concilio Vaticano II](#) desde América Latina, decidieron optar por los pobres. En 1974, hace 40 años, la Compañía de Jesús, en su Congregación General 32 redefinió el carisma ignaciano como el servicio a la promoción de la fe y la lucha por la justicia, y lúcidamente advirtió que esta opción tendría su costo, tendrían que pagar un precio. La Universidad Centroamericana (UCA) desde sus orígenes se orientó no solo a formar profesionales sino a orientarlos al servicio de los pobres del país y a la construcción de una sociedad justa, fraterna y solidaria. En 1980 fue asesinado [Mons. Romero](#), obispo de San Salvador, mientras celebraba la eucaristía, un pastor profeta al servicio de los pobres.

Este contexto histórico y sobre todo el contacto con los pobres, convirtió a estos jesuitas de intelectuales de la academia en profetas de los pobres, en discípulos de Romero, en genuinos hijos de Ignacio de Loyola, verdaderos seguidores y compañeros de Jesús.

Han pasado 25 años, cayó el muro de Berlín y cayeron las Torres gemelas de Nueva York, se ha pasado de la modernidad ilustrada a la postmodernidad, de Prometeo a Narciso, hay nuevos desafíos y nuevos paradigmas: TICs, feminismo, diálogo intercultural e interreligioso, teología india y afroamericana, ecología, etc. Sin embargo todavía resuena la voz de Ellacuría: [hacerse cargo de la realidad, encargarse de la realidad, cargar con la realidad](#), bajar de la cruz a los crucificados de la historia, construir una civilización no de la riqueza sino de la austeridad y pobreza compartida, revertir el curso de la historia...

También ha cambiado el clima eclesial, hemos pasado del invierno de la contrarreforma del Vaticano II a la primavera eclesial del Papa Francisco que desea una Iglesia pobre y de los pobres, critica el sistema económico actual que idolatra el dinero y mata a los pobres, y que en Lampedusa lanza un mensaje profético contra la sociedad envuelta en la cultura del bienestar que ha perdido el sentido de la solidaridad, tiene el corazón anestesiado y se ha vuelto incapaz de llorar por los muertos y de custodiar la naturaleza. [El Papa pide para los sectores populares tierra, techo y trabajo](#).

En este contexto el asesinato de la UCA ya no se puede considerar como consecuencia de su ideología marxista, sino como martirio del seguimiento histórico de Jesús de Nazaret. Gracias a su muerte se aceleró la paz política en El Salvador.

Pero este martirio nos cuestiona. Interroga a los centros educativos de la Iglesia, colegios y universidades, si forman simplemente profesionales competentes para que se inserten en el statu quo del sistema social y eclesial, o si educan para un mundo diferente y para una Iglesia nazarena. ¿Ayudamos a que los cristianos puedan dar razón de su esperanza con razones sólidas, o los mantenemos en la rutina de la tradición religiosa de siempre? ¿Nos

limitamos a enseñar doctrinas y normas o iniciamos a la experiencia y al encuentro personal con Jesús?

Han pasado 25 años, en la capilla de la universidad reposan los cuerpos de los mártires salvadoreños y en el jardín donde fueron asesinados, el jardinero Don Obdulio, marido de Elba y papá de Celina, plantó ocho rosales rojos. Estas 8 rosas son memorial de su martirio y símbolo de la esperanza pascual. **No nos dejemos robar esta esperanza...**